

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.03.2007, sp. zn. 29 Odo 266/2005, ECLI:CZ:NS:2007:29.ODO.266.2005.1

Číslo: 9/2008

Právní věta: Je-li smlouva o převodu členských práv a povinností v družstvu bezúplatná, může se převodce domáhat vrácení daru analogicky podle ustanovení § 630 obč. zák.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 21.03.2007

Spisová značka: 29 Odo 266/2005

Číslo rozhodnutí: 9

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Družstvo

Předpisy: § 1 odst. 2 předpisu č. 513/1991Sb.
§ 229 odst. 2 předpisu č. 513/1991Sb.
§ 230 odst. 2 předpisu č. 513/1991Sb.
§ 397 odst. 2 předpisu č. 513/1991Sb.
§ 630 odst. 2 předpisu č. 40/1964Sb.
§ 853 odst. 2 předpisu č. 40/1964Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

M ě s t s k ý s o u d v Brně rozsudkem ze dne 3. 5. 2002 zamítl žalobu, kterou se žalobce F. Š. domáhal vůči žalovanému JUDr. E. V. zaplacení částky 800 000 Kč, jako peněžité náhrady za poskytnutý dar.

Soud po provedeném dokazování uzavřel, že žalobce s manželkou A. Š. převedli na žalovaného smlouvou ze dne 8. 8. 1991 členská práva a povinnosti ve SBD N. D. a s tím spojené právo užívání a darovali mu veškeré zařízení družstevního bytu; žalovaný pak vůči žalobci porušil dobré mravy, a to již při sepsání smlouvy, kterou sám sepsal a posléze zpochybnil. Podle soudu se lze domnívat, že cílem žalovaného bylo sepsat smlouvu, jejíž neplatnost (jako smlouvy darovací) by mohl namítat (s tím, že je zde toliko existence žádosti o převod členských práv a povinností).

Soud měl za to, že žalovaný porušil dobré mravy vůči žalobci i v otázce bezplatnosti užívání bytu a garáže, jakož i tím, že zastupoval pana V. ve sporu vedeném vůči žalobci.

S poukazem na ustanovení § 630 obč. zák., § 230 a § 269 odst. 1 obch. zák. a na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2000, sp. zn. [33 Cdo 2564/98](#), pak soud uzavřel, že na bezplatný převod

členských práv a povinností v družstvu nelze aplikovat ustanovení § 630 obč. zák. Jde totiž o nepojmenovanou smlouvu upravenou obchodním zákoníkem, přičemž bez zřetele k jeho subjektům jde o obchodní závazkový vztah, na který ustanovení vztahující se k pojmenované smlouvě upravené v občanském zákoníku použít nelze.

K odvolání žalobce K r a j s k ý s o u d v Brně v záhlaví označeným rozsudkem ze dne 23. 10. 2003 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil.

Odvolací soud se ztotožnil se skutkovými i právními závěry soudu prvního stupně, maje za právně nevýznamnou odvolací námitku, že členská práva a povinnosti mají majetkový význam.

I odvolací soud měl za podstatné, že „darovací smlouva“ uzavřená mezi účastníky je nepojmenovanou smlouvou speciálně upravenou kogentními ustanoveními § 229 a § 230 obch. zák., která má charakter absolutního obchodního závazkového vztahu, a na kterou proto nelze aplikovat ustanovení vztahující se k pojmenované smlouvě (darovací smlouvě) upravené v občanském zákoníku, a to ani tehdy, poskytuje-li se právo bezplatně s úmyslem je darovat. Pro posouzení věci je podle odvolacího soudu též bezvýznamné, zda smlouva je platná. I kdyby totiž platná nebyla, jiné právní posouzení věci by vzhledem k uplatněnému nároku (hodnotě poskytnutého daru) nepřicházelo v úvahu. Proto také odvolací soud nepřihlédl k vadnosti rozsudku spočívající v souhrnných skutkových zjištěních a v tom, že se soud nevypořádal s řadou dalších provedených důkazů (s výslechy svědků a listinami), což by podle jeho názoru při jiném právním posouzení věci způsobovalo nepřezkoumatelnost rozsudku.

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce včasné dovolání, jehož přípustnost opírá o tvrzený rozpor rozhodnutí soudů nižších stupňů s hmotným právem, namítaje nesprávné právní hodnocení otázky podstatné pro rozhodnutí. Dovolatel poukazuje na to, že soudy sice správně dovodily, že právní vztah mezi účastníky je co do práv spojených s členstvím v bytovém družstvu a příslušným členským podílem upraven obchodním zákoníkem, namítá však, že stranou jejich pozornosti zůstala skutečnost, že předmětem komplexu vztahů účastníků byla nejen členská práva a povinnosti, ale odvozeně i místně a časově obvyklá cena za jejich převod. Tato hodnota existuje podle dovolatele zcela samostatně a lze na ni vztáhnout ustanovení občanského zákoníku.

Právě cenou za převod členských práv a povinností vyjádřená majetková hodnota byla předmětem darování. Za takto specifikovaný dar, poskytnutý žalovanému společně s někdejší manželkou, se dovolatel domáhal náhrady v důsledku toho, že žalovaný vůči jeho osobě jednal v rozporu s dobrými mravy; toto tvrzení měl konečně nalézací soud za důvodné. Soudům nižších stupňů dovolatel na tomto základě vytýká, že v právních vztazích vzniklých mezi účastníky neodlišily ty, jež jsou upravovány normami obchodního práva, od vztahu občanskoprávního.

Dovolatel proto požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení.

Dovolatel výslovně nepřipíná dovolací argumenty k žádnému z dovolacích důvodů taxativně vypočtených v § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř., z obsahového hlediska však je dovolání kritikou správnosti právního posouzení věci odvolacím soudem, jíž je vyhrazen dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

Žalovaný má ve vyjádření k dovolání rozhodnutí obou soudů za správná.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. pro posouzení otázky, zda na bezúplatný převod členských práv povinností v družstvu lze použít ustanovení § 630 obč. zák. o vrácení daru.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 630 obč. zák., dárce se může domáhat vrácení daru, jestliže se obdarovaný chová k němu nebo členům jeho rodiny tak, že tím hrubě porušuje dobré mravy.

Dle ustanovení § 229 obch. zák. členská práva a povinnosti může člen převést na jiného člena družstva, pokud to stanovy nevyklučují. Dohoda o převodu členských práv a povinností na jinou osobu podléhá souhlasu představenstva. Stanovy mohou určit důvody, které převod vylučují. Proti zamítavému rozhodnutí se může člen odvolat k členské schůzi. Rozhodnutím představenstva nebo členské schůze o schválení dohody o převodu členských práv a povinností se stává nabyvatel členských práv a povinností členem družstva v rozsahu práv a povinností převádějího člena (odstavec 1). Stanovy mohou určit případy, kdy představenstvo nesmí odmítnout souhlas s převodem členských práv a povinností nebo se nevyžaduje souhlas představenstva (odstavec 2).

Ustanovení § 230 obch. zák. pak určuje, že převod práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu na základě dohody nepodléhá souhlasu orgánů družstva. Členská práva a povinnosti spojená s členstvím přecházejí na nabyvatele ve vztahu k družstvu předložením smlouvy o převodu členství příslušnému družstvu nebo pozdějším dnem uvedeným v této smlouvě. Tytéž účinky jako předložení smlouvy o převodu členství nastávají, jakmile příslušné družstvo obdrží písemné oznámení dosavadního člena o převodu členství a písemný souhlas nabyvatele členství.

Nejvyšší soud především podotýká, že soudy nižších stupňů při mechanickém přebírání závěrů obsažených ve výše citovaném rozhodnutí Nejvyššího soudu zcela přehlédly, že předmětem jejich posouzení je navrácení majetkových hodnot převedených smlouvou o převodu členských práv a povinností v bytovém družstvu uzavřenou již 8. 8. 1991, tedy v době, kdy občanský zákoník neobsahoval výše citované ustanovení § 630 obč. zák. a kdy neexistoval obchodní zákoník (ten byl přijat teprve zákonem č. 513/1991 Sb., ze dne 5. 11. 1991, účinný od 1. 1. 1992).

U občanského zákoníku toto opomenutí vliv na výsledek řízení nemělo, jelikož v době uzavření smlouvy byla materie obsažená nyní v § 630 obč. zák. upravena v obsahově srovnatelné podobě v § 409 obč. zák., přičemž přechodná ustanovení k zákonu č. 509/1991 Sb. (který s účinností od 1. 1. 1992 nahradil úpravu obsaženou v § 409 obč. zák. úpravou zakotvenou nyní v § 630 obč. zák.) dovolují přijmout závěr, že nastala-li skutečnost opodstatňující vrácení daru po 1. 1. 1992, uplatní se ustanovení občanského zákoníku v podobě účinné od uvedeného data (srov. § 868 obč. zák.).

Ve vztahu k obchodnímu zákoníku je však toto pochybení zásadní, neboť soudy v jeho důsledku posuzovaly vznik právního úkonu podle normy, kterou se neřídil (srov. § 763 odst. 1, věty první, obch. zák.).

Napadené rozhodnutí by však neobstálo, ani kdyby obchodní zákoník na daný případ aplikovatelný byl.

Je skutečností, že Nejvyšší soud ve výše označeném rozsudku sp. zn. [33 Cdo 2564/98](#), na který odkazuje rozsudek soudu prvního stupně a z nějž rozhodnutí soudů nižších stupňů vycházejí, formuloval závěr, podle kterého na bezúplatný převod členských práv a povinností v družstvu nelze aplikovat ustanovení § 630 obč. zák. o vrácení daru.

V současné době však Nejvyšší soud shledává (a to i na základě argumentace obsažené v dovolání) důvody pro změnu uvedeného závěru a přehodnocení úvah, jež jej k úsudku vyslovenému v citovaném rozhodnutí vedly.

Podle ustanovení § 1 odst. 2 obch. zák. právní vztahy uvedené v odstavci 1 se řídí ustanoveními tohoto zákona. Nelze-li některé otázky řešit podle těchto ustanovení, řeší se podle předpisů práva občanského. Nelze-li je řešit ani podle těchto předpisů, posoudí se podle obchodních zvyklostí, a není-li jich, podle zásad, na kterých spočívá tento zákon.

Z ustanovení § 853 obč. zák. se pak podává, že občanskoprávní vztahy, pokud nejsou zvláště upraveny ani tímto, ani jiným zákonem, se řídí ustanoveními tohoto zákona, která upravují vztahy obsahem i účelem jim nejbližší.

Obchodní zákoník výslovně nepředurčuje smlouvu o převodu práv a povinností spojených s členstvím v bytovém družstvu jako (jen) smlouvu úplatnou nebo naopak jako (jen) smlouvu bezúplatnou. Ačkoliv se takový převod zpravidla realizuje za úplatu, není vyloučeno (a soudní praxe tuto možnost připouští), aby se tak stalo i bezúplatně (obvyklý je takový postup mezi osobami sobě blízkými), a pak má takový převod povahu darování. To se ostatně projevuje i v rovině práva finančního, které prostřednictvím úpravy obsažené v zákoně č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, podrobuje takové převody dani darovací (srov. § 6 odst. 1 uvedeného zákona). Obchodní zákoník ve výše citovaných ustanoveních ani na jiném místě otázku, zda majetková hodnota, kterou určitá osoba nabyla tím, že na ni byla bezúplatně převedena práva a povinnosti spojená s členstvím v bytovém družstvu, může být převodci za stanovených podmínek navracena, neřeší. Právě proto může a má být na takový vztah uplatněna (prostřednictvím odkazu obsaženého v § 1 odst. 2 obch. zák.) úprava obsažená v předpisech práva občanského. S přihlédnutím k ustanovení § 853 obč. zák. je namísto především analogická aplikace ustanovení § 630 obč. zák., upravujícího možnost vrácení daru.

Právní posouzení věci odvolacím soudem tedy ani z pohledu změněného právního názoru Nejvyššího soudu na řešení dané problematiky správné není a dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. byl uplatněn právem.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), rozhodnutí soudů nižších stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 a 3 o. s. ř.).

Při novém projednání a rozhodnutí věci nepřehlédne soud prvního stupně výtky, jež odvolací soud v dovoláním napadeném rozhodnutí formuloval k přezkoumatelnosti rozsudku soudu prvního stupně.